

ВЪЗРАЖЕНИЕТО НА ДЛЪЖНИКА СРЕЩУ ФАКТОРА ЗА НЕДЕЙСТВИТЕЛНОСТ НА ДОГОВОРА ЗА ДОСТАВКА НА СТОКИ ИЛИ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА УСЛУГИ И НЕГОВИТЕ ПРАВНИ ПОСЛЕДИЦИ

*гл. ас. д-р Емилия Димитрова
Департамент „Право”,
Нов български университет*

1. Предмет на анализ в настоящата статия са правните последици за фактора от недействителността на договора за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги. Поставеният проблем произтича от комплексния характер на факторинга, представляващ система от две свързани правоотношения: между доставчика и длъжника и между доставчика и фактора. Първото правоотношение възниква от договор за доставка на стоки или предоставяне на услуги, а второто – от договор за факторинг.

С договора за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги доставчикът се съгласява да достави на съконтрахента си стоки, респ. да му предостави услуги при условията на търговски кредит. С договора за факторинг доставчикът прехвърля на фактора неизискуемите си вземания, произтичащи от договора за доставка на стоки или за изпълнение на услуги, срещу което факторът му предоставя някои или всички от следните услуги: финансиране, поемане на кредитния риск (т. нар. риск „дел кредере”), извършване на административни и счетоводни услуги. Следователно, правоотношенията, които двата договора пораждат и които в своята съвкупност образуват факторинга, не са изолирани едно от друго. Между тях съществува връзка, изразяваща се в обусловеността на правоотношението между доставчика и фактора от това между доставчика и длъжника. Договорът за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги и договорът за факторинг се съотнасят един към друг като главен към акцесорен, като главен е договорът за доставка на стоки, респ. за предоставяне на услуги, а акцесорен е договорът за факторинг.

От структурата на факторинга става ясно, че факторът не е страна по правоотношението, възникващо от договора за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги. Това обстоятелство превръща въпроса относно правните последици за фактора от недействителността на договора за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги, в правен проблем, нуждаещ се от изясняване.

2. Правният проблем, предмет на настоящия доклад, ще бъде осветлен с оглед разпоредбите в българското законодателство и в Конвенцията за международния факторинг¹.

Следва да се има предвид, че Конвенцията за международния факторинг не е ратифицирана от Република България. Макар че съгласно чл. 5, ал. 4 от Конституцията на Република България Конвенцията не е част от действащото българско законодателство, чл. 9, ал. 1 от същата, който се отнася до поставения проблем, е обект

¹ Конвенцията за международния факторинг е подписана на дипломатическата конференция в Отава, Канада, състояла се от 09.05.1988 г. до 28.05.1988 г., на която участва и делегация на Република България. Дейността по изработването на Конвенцията обаче започва още през 1974 г., когато Управителният съвет на Международния институт за унификация на частното право (ЮНИДРОА) взема решение за включване на факторинга в работната програма на института. Предварителният проект на Конвенцията, озаглавен “Унифицирани правила относно някои аспекти на международния факторинг”, е готов през май 1983 г. и е предложен за становище на представителите на държавите, членувачи в ЮНИДРОА. Този проект се преработва на три последователни съвещания от комисия, съставена от правителствени експерти и от представители на международни и национални организации като Международната търговска камара - Париж, Международната групировка на факторите – Брюксел, Асоциацията на британските фактори – Лондон и др. - вж. Пиперкова, Л. Франчайзинг, лизинг, факторинг. Правни аспекти. С.:Делова седмица, 1995, с. 119.

на анализ в настоящия доклад поради следната причина: Конвенцията съдържа унифицирани правила за договора за международен факторинг. Познаването на тези правила е твърде необходимо за българските предприемачи, които поради приобщаването на страната ни към европейския пазар и към глобалната световна икономика все по-често стават участници в международния търговски обмен, където международният факторинг е позната и използвана форма на икономическо сътрудничество.

3. За фактора най-сериозната правна последица от недействителността на договора за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги е отказът на длъжника да извърши претендираното от фактора плащане. Правното средство, чрез което длъжникът отказва изпълнение, е възражението за недействителност на договора за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги. Възниква въпросът дали длъжникът може да противопостави на фактора това възражение.

3.1. В чл. 9 от Конвенцията за международния факторинг е очертан кръгът от възражения, които длъжникът има право да противопостави на фактора, предявил срещу него искане за плащане. Съгласно чл. 9, ал. 1 от Конвенцията длъжникът може да упражнява срещу фактора всички възражения, свързани с договора за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги. Такова възражението е и възражението за недействителност на договора за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги. Следователно, според Конвенцията за международния факторинг длъжникът има право да противопостави на фактора това възражение.

3.2. Действащото българско законодателство, за разлика от Конвенцията за международния факторинг, не съдържа разпоредба, която изрично да регламентира възможността длъжникът да прави на фактора възражения, основаващи се на правоотношенията му с доставчика на стоки, респ. на услуги. Затова поставеният въпрос може да бъде изяснен в светлината на българското обективно право, като се изхожда от правната същност на договора за факторинг като възмездна цесия. Понеже договорът за факторинг е възмездна цесия, спрямо него намират приложение правилата за цесията.

Действащото българско законодателство не съдържа общо правило, което изрично да урежда възможността длъжникът да прави на цесионера възражения, основаващи се на правоотношенията му с цедента. Българското законодателство в един конкретен случай признава на длъжника такова право – той може да противопостави на цесионера възражение за прихващане на задължението си със свое вземане спрямо цедента (чл. 103, ал. 3 ЗЗД). От правната норма на чл. 103, ал. 3 ЗЗД чрез аналогия на закона може да се изведе липсващото общо правило.

Тъй като прихващането е способ за погасяване на правоотношението, възражението, чрез което се упражнява субективното право на прихващане, е перемпторно по своята правна същност. Това обстоятелство, както и наличието на празнина в българското законодателство правят допустимо прилагането на чл. 103, ал. 3 ЗЗД по аналогия на закона². Въз основа на чл. 103, ал. 3 ЗЗД, приложен по аналогия на закона, се стига до заключението, че длъжникът има право да противопоставя на цесионера перемпторните възражения, които има срещу цедента.

² Предпоставките на аналогията на закона са регламентирани в чл. 46, ал. 2 ЗНА и те са: празнина в законодателството; наличие на правна норма, която се отнася до юридически факт, показващ общи признаци с неуредения факт; подобие в съществени признаци на двата факта. За подробности вж. при Фаденхехт, Й. Българско гражданско право. Обща част. Фототипно издание. С.: СДЕ + 3, 1992, 92-97, Василев, Л. Облигационно право. Отделни видове облигационни отношения. Част втора. С.: Наука и изкуство, 1958, с. 72, Таджер, В. Гражданско право на НРБ. Дял първи. С.: Софи - Р, 2001, 293-294, Павлова, М. Гражданско право. Обща част. С.: Софи - Р, 2002, 143-145, Джеров, А. Гражданско право. Обща част. С.: Сиела, 2003, 114-115, Христов, В. Правоприлагане по аналогия в гражданското право. - Правна мисъл, 2004, № 4, с. 43.

Възражението, че договорът за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги е недействителен, понеже е нищожен или е унищожен, окончателно осуетява осъществяването на субективното право на фактора да получи плащане от длъжника за прехвърленото от доставчика вземане. Ето защо това възражение е перемпторно.

Понеже договорът за факторинг по своята правна същност е възмездна цесия, длъжникът има спрямо фактора същите субективни права, каквито има и спрямо цесионера. Следователно, длъжникът може да противопоставя на фактора всички свои перемпторни възражения срещу доставчика, включително и възражението за недействителност на договора за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги, когато последният е нищожен или е унищожен.

В подкрепа на представеното виждане трябва да се приведе допълнителен аргумент, който е в сила единствено по отношение на договора за факторинг, но не и по отношение на цесията. Този допълнителен аргумент има своето основание в акцесорната връзка между договора за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги и договора за факторинг. Характерна особеност на акцесорността е едностранната обвързаност между правните последици, породени от главния договор, и тези, възниквали от акцесорния договор. Тази еднопосочна обвързаност проличава във влиянието, което действителността на главния договор оказва върху действителността на акцесорния договор. Правен механизъм, чрез който се проявява тази зависимост, е възражението. Посредством него може да се откаже окончателно изпълнението на едно правно задължение, като се изтъкнат юридически факти, които въздействат върху действителността не на акцесорния договор, а на главния договор.

При факторинга с акцесорната връзка между договора за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги и договора за факторинг може да се обясни възможността длъжникът да откаже на фактора изпълнение на задължението си за плащане, предявявайки възражения, които се основават на действителността на правоотношението, възникнало между него и доставчика.

4. След като се установи, че длъжникът по принцип има право да противопоставя на фактора възраженията си за недействителност на договора, сключен между него и доставчика, необходимо е да се изследва кои от тези възражения длъжникът може да упражнява спрямо фактора – тези, които са възникнали преди сключването на договора за факторинг, или и тези, които са възникнали след неговото сключване.

Следва да се има предвид, че юридическите факти, които пораждат възраженията за нищожност на договора за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги, са налице към момента на сключването на договора и затова тези възражения винаги възникват преди сключването на договора за факторинг.

Договорът за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги може да бъде унищожен както преди, така и след сключването на договора за факторинг. Ето защо възраженията, че този договор е унищожен, могат да възникнат както преди, така и след сключването на договора за факторинг.

4.1. Съгласно чл. 9, ал. 1 от Конвенцията за международния факторинг длъжникът може да упражнява срещу фактора всички възражения, свързани с договора за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги, независимо от това дали те са възникнали преди или след сключване на договора за международен факторинг³. Следователно, на основание чл. 9, ал. 1 от Конвенцията за международния факторинг длъжникът може да упражнява срещу фактора възражението за нищожност на договора

³ Идентична е правната уредба в английското обективно право (§ 136 (1) от Property Act 1925), както и в швейцарското (чл. 169, ал. 1 от Швейцарския кодекс на облигациите) и в руското (ст. 386 от Гражданския кодекс на Руската федерация) законодателство. § 404 от Германския граждански законник предвижда обаче, че длъжникът може да противопостави на новия кредитор само онези възражения, които той е имал срещу предишния кредитор към момента на прехвърляне на вземанията.

за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги, както и възражението, че този договор е унищожен, независимо дали последното възражение е възникнало преди или след сключването на договора за международен факторинг.

4.2. Българското обективно право не дава изричен отговор на поставения въпрос. До този отговор се достига, като се изхожда от правната природа на договора за факторинг като възмездна цесия. От господстващото в българската правна литература становище произтича изводът, че възраженията за недействителност на договора между цедента и длъжника могат да бъдат противопоставени на цесионера независимо дали са възникнали преди или след сключването на договора за цесия⁴.

Възможността длъжникът да упражни спрямо цесионера онези възражения за недействителност на договора между него и цедента, които са възникнали преди сключването на договора за цесия, се обосновава със следните доводи:

Цесията не променя съдържанието на правоотношението между цедента и длъжника – аргумент от чл. 21, ал. 1 ЗЗД. Длъжникът въпреки извършеното прехвърляне запазва всички свои права спрямо цедента, включително и възраженията, които са елемент от съдържанието на това правоотношение.

Договорът за цесия е производно (деривативно) придобивно основание, при което възниква прехвърлително правоприемство (транслативна сукцесия). При този вид правоприемство субективното право преминава в имуществото на правоприемника в същия вид, в който то се е намирало в патримониума на праводателя⁵. Следователно, цесионерът в резултат на цесията придобива вземането с всички недостатъци, с които то е било обременено у цедента. Към недостатъците на прехвърленото субективно право се отнасят и възраженията на длъжника към цедента⁶.

Що се касае до възраженията, възникнали след прехвърлянето на вземанията, възможността те да бъдат противопоставени на цесионера може да се обясни с довода, че въпреки цесията договорното правоотношение между длъжника и цедента се запазва. За длъжника могат да възникнат субективни права в резултат от развитието на това правоотношение. Прехвърлянето на вземанията не трябва да води до утежняване на неговото правно положение. И понеже не е страна по цесията, той следва да има възможност да противопоставя на цесионера възраженията, произтичащи от договорното правоотношение между него и цедента, макар и те да са възникнали след прехвърляне на вземанията.

Представените аргументи следва да бъдат отнесени и към договора за факторинг предвид неговата правна същност на възмездна цесия. С оглед на договора за факторинг това означава, че длъжникът има право да упражнява спрямо фактора всички възражения за недействителност на договора за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги, независимо от това дали те са възникнали преди или след сключването на договора за факторинг.

5. Отказът на длъжника да плати поставя фактора в твърде неблагоприятно положение. Възниква въпросът с какви правни средства разполага той в тези случаи, за да защити своите интереси.

5.1. Конвенцията за международния факторинг не регламентира правни механизми, чрез които факторът може да защити интересите си, когато длъжникът чрез възражение откаже да плати. В тези случаи факторът следва да използва правните

⁴ Вж. Апостолов, И. Облигационно право. Част първа. Общо учение за облигацията. Фототипно издание. С.: Издателство на БАН, 1990, с. 406, Кожухаров, А. Общо учение за облигационното отношение. Нова редакция и допълнения проф. Петко Попов. С.: Юриспрес, 2002, с. 483, Калайджиев, А. Облигационно право. Обща част. С.: Сиби, 2002, 437-438.

В българската правна теория е изразено и друго мнение, а именно: длъжникът можел да противопоставя на цесионера само онези свои възражения спрямо цедента, които са възникнали преди сключване на договора за цесия – вж. Голева, П. Облигационно право. С.: Теодора, 2004, 91-92.

⁵ Павлова, М. Цит. съч., 433-435.

⁶ Така и Конов, Т. Възражение за неизпълнен договор и право на задържане. С.: Регули, 1996, с. 57.

средства за защита, установени в националното обективно право, приложимо към конкретния договор за международен факторинг съгласно правилата на международното частно право.

5.2. За да бъде изяснено кои са правните средства за защита, които българското обективно право предоставя на фактора при отказ на длъжника да плати, е необходимо да се обясни въздействието на разглежданите възражения върху съществуването на правоотношенията, които в своята съвкупност образуват факторинга.

Нищожността на договора между доставчика и длъжника се пренася и върху договора за факторинг. Отпадането с обратна сила на правните последици на договора между доставчика и длъжника поради унищожаването на този договор води до заличаването с обратна сила на правните последици на договора за факторинг.

Влиянието на възраженията както върху съществуването на правоотношението между доставчика и длъжника, така и върху това между доставчика и фактора произтича от акцесорната зависимост на договора за факторинг от договора за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги. Вследствие на акцесорната зависимост между двата договора измененията в главния договор (договора за доставка на стоки, респ. за предоставяне на услуги) поражда аналогични изменения и в акцесорния договор (договора за факторинг).

Поради нищожността или унищожаването на договора за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги за доставчика не възниква или отпада с обратна сила вземането към длъжника, което той е прехвърлил на фактора. По силата на правилото, че никой не може да прехвърли право, което не притежава, респ., че с отпадането на правото на праводателя отпада и правото на правоприемника, факторът не става титуляр, респ. престава да бъде титуляр на цедираното вземане. В тези случаи факторът има право да иска от доставчика връщане на получената сума за прехвърленото вземане. Правното основание за упражняване на това субективно право е различно и се обуславя от промяната в договора за факторинг, настъпила под въздействие на промяната в договора за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги.

Когато договорът за факторинг е нищожен поради нищожност на договора за доставка на стоки, респ. за предоставяне на услуги, правното основание на искането на фактора е или чл. 34 ЗЗД, или чл. 55, ал. 1, предложение първо ЗЗД.

Когато договорът за факторинг е унищожен поради унищожаване на договора за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги, искането на фактора спрямо доставчика се основава или на чл. 34 ЗЗД, или на чл. 55, ал. 1, предложение трето ЗЗД. Следва да се отбележи, че в анализирания хипотезите е налице един от случаите на конкуренция на гражданските закони, а именно: алтернативно приложение на гражданския закон. В тези случаи заинтересованият правен субект сам решава коя от конкуриращите се правни норми да приложи⁷. В разглежданите казуси факторът трябва да избере дали искането му за връщане на даденото по нищожния или унищожения договор за факторинг да се основава на чл. 34 ЗЗД или на чл. 55, ал. 1 ЗЗД.

Когато договорът за факторинг е обявен за нищожен, задължението на доставчика става изискуемо от момента на получаване на сумата.

Когато договорът за факторинг е унищожен, задължението на доставчика става изискуемо в момента, в който с обратна сила се заличават правните последици на договора. Този момент съвпада с момента на влизане в сила на съдебното решение за унищожаването на договора.

Възможно е факторът в изпълнение на задълженията си по договора за факторинг да е предоставил на доставчика услуги (напр. административни или счетоводни услуги) във връзка с прехвърленото вземане, преди договорът за факторинг да е бил обявен за нищожен или да е бил унищожен. В тези случаи доставчикът без основание или с оглед на отпаднало основание е получил услуги (имуществени облаги).

⁷ Павлова, М. Цит. съч., 139-140, Таджер, В. Цит. съч., 299-300.

Осъществен е фактическият състав на два от основните подвидове на престационната кондикция – един от типовете неоснователно обогатяване, регламентирани в чл. 55, ал. 1, предложение първо и трето ЗЗД. Факторът може да защити своите интереси, като поиска от неоснователно обогатилия се доставчик връщане на даденото без основание или с оглед на отпаднало основание. Тъй като се касае за услуги, чието реално връщане е невъзможно, факторът има право да иска от доставчика тяхната парична равностойност. Задължението на доставчика за плащане на паричната равностойност на получените услуги става изискуемо в същия момент, в който става изискуемо и задължението му да върне на фактора сумата, която е получил срещу вземането, обект на договора за факторинг.

При нищожните или унищожените правни сделки реституцията обхваща не само полученото в изпълнение на тези сделки, но и неговите принадлежности, ако има такива.

При договора за факторинг сумата за цената на придобитото от фактора парично вземане, която той иска да реституира, може да има принадлежности. Те са под формата на лихви, определяни като граждански плодове⁸. Следователно, освен цената на придобито парично вземане факторът има право да иска от доставчика и лихвите върху тази сума.

Когато претенцията на фактора се основава на чл. 34 ЗЗД, той има право да иска от доставчика възстановяване на всички получени лихви. Обяснението трябва да се търси във фикцията, която законодателят е установил, а именно: нищожният и унищоженият договор всъщност не са съществували. Щом се приема, че договорът не е съществувал, трябва да се приеме, че доставчикът не е станал титуляр на вземането за цената и затова губи правото да задържи всички свързани с това вземане лихви.

Когато претенцията на фактора се базира на чл. 55, ал. 1 ЗЗД, той има право да иска само лихвите за периода от получаването на поканата за реституция на даденото – аргумент от чл. 57, ал. 1 ЗЗД. При унищожавания договор за факторинг завеждането на исковата молба или възражението за унищожаване на договора би трябвало да изпълняват ролята на покана за връщане на полученото в изпълнение на този договор, ако искът или възражението бъдат уважени⁹.

Трябва да се има предвид, че подлежащата на връщане парична равностойност на предоставените от фактора услуги няма принадлежности, т.е. факторът в случая не може да претендира лихви.

6. Факторът понася вреди поради ликвидиране на правоотношението, породено от договора за факторинг. Тези вреди следва да бъдат обезщетени. Обемът на обезщетението се обуславя от характера на отговорността. Характерът на отговорността се определя от вида на причинените вреди.

6.1. Конвенцията за международния факторинг не съдържа правна уредба на тези въпроси. И в този случай обемът на обезщетението на фактора за претърпените от него вреди следва да бъде определен съгласно националното обективно право, приложимо към конкретния договор за международен факторинг въз основа на правилата на международното частно право.

6.2. В българската правна доктрина вредите се делят на позитивни и негативни. Позитивните вреди са последица от нарушаването на позитивния интерес на насрещната страна по правоотношението, а негативните вреди – от нарушаването на нейния негативен интерес. Позитивният интерес е нарушен, когато не е изпълнено или неточно е изпълнено правно задължение, произтичащо от сключен договор. Негативният интерес е нарушен, когато сключеният договор се окаже негодно правно

⁸ Вж. Павлова, М. Цит. съч., с. 399.

⁹ Пак там, с. 576.

средство за постигане на целените от страната резултати, последица от изпълнението на този договор¹⁰.

Само като негативни могат да бъдат окачествени вредите, които факторът търпи вследствие на обявяване на договора за факторинг за нищожен или на неговото унищожаване поради обявяването за нищожен или унищожаването на договора за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги. Като аргумент в подкрепа на тази теза следва да се изтъкне спецификата на причинените вреди. В разглежданите хипотези вредите са под формата на направени разходи по сключването на договора за факторинг и на пропуснати благоприятни възможности за удовлетворяване на позитивния интерес на фактора чрез сключване на други договори за факторинг на мястото на нищожния или унищожения.

Какъв е характерът на отговорността за нарушен негативен интерес? В българската правна доктрина няма единно становище по този въпрос¹¹. Сблъскват се различни виждания, които се опитват да обяснят същността на отговорността във всяка отделна хипотеза.

Поведението на доставчика, сключил договор за факторинг, обявен за нищожен или унищожен поради обявяването за нищожен или унищожаването на договора за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги, не удовлетворява изискването за добросъвестност. Поради акцесорната връзка между двата договора в структурата на факторинга следва да се предположи, че доставчикът при воденето на преговорите и създаването на правоотношението, породено от договора за факторинг, знае за недостатъците, които правят недействителен сключения по-рано договор за доставка на стоки, респ. за предоставяне на услуги. Неуведомяването на фактора за тези недостатъци съставлява недобросъвестност при воденето на преговорите и сключването на договора по смисъла на чл. 12 ЗЗД. Недобросъвестността като мярка за почтеност във взаимните контакти между правните субекти, предприети с цел сключването на договор, стои в основата на преддоговорната отговорност по чл. 12 ЗЗД¹². Следователно, недобросъвестното поведение на доставчика в разглежданите хипотези ангажира неговата преддоговорна отговорност¹³.

В българската правна доктрина въпросът за правната същност на преддоговорната отговорност по чл. 12 ЗЗД е дискуссионен.

Има автори, които считат, че отговорността по чл. 12 ЗЗД е договорна¹⁴. Други са на мнение, че тази отговорност е извъндоговорна (деликтна)¹⁵. Съществува и разбиране, че отговорността по чл. 12 ЗЗД не е нито договорна, нито извъндоговорна

¹⁰ Относно понятията “негативни вреди” и “позитивни вреди”, както и “негативен интерес” и “позитивен интерес” вж. при Конов, Т. и Калайджиев, А. Отговорност при нарушен негативен интерес. - Държава и право, 1988, № 11, 24-25 и 29-30, при Конов, Т. Основание на гражданската отговорност. С.: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2002, 35-36.

¹¹ В българската правна литература не се спори относно характера на отговорността при нарушен позитивен интерес. Тя се определя като договорна отговорност - Апостолов, И. Цит. съч., с. 93, Кожухаров, А. Цит. съч., 317-319, Калайджиев, А. Цит. съч., с. 339, Голева, П. Цит. съч., с. 127.

¹² Вж. Стойчев, К. Преговори за сключване на договори, преддоговорна отговорност. С.: Сиби, 2005, с. 231.

¹³ Следва да се отбележи, че във връзка с унищожаването на договорите българският законодател е регламентирал една единствена хипотеза, в която се дължи обезщетение за вреди – при унищожаване на договора поради грешка (чл. 28, ал. 3 ЗЗД).

Факторът търпи вреди поради унищожаване на договора за факторинг не само когато договорът за доставка на стоки, респ. за предоставяне на услуги бъде унищожен поради грешка, но и когато причина за унищожаването на този договор е всяко едно от основанията, изброени в чл. 27 ЗЗД с изключение на недееспособността и крайната нужда (чл. 297 ТЗ). Българското обективно право не съдържа правна норма, която изрично да урежда правото на обезщетение на фактора в тези случаи. Чл. 28, ал. 3 ЗЗД не може да бъде приложен по аналогия на закона, тъй като изпадналият в грешка, за разлика от доставчика в изследваната хипотеза, не винаги нарушава изискванията за добросъвестност.

¹⁴ Кожухаров, А. Цит. съч., с. 77-79.

¹⁵ Конов, Т. и Калайджиев, А. Отговорност при нарушен ..., 24-30, така и Голева, П. Цит. съч., с. 43.

(деликтна), а е самостоятелна отговорност *sui generis*, основана на специалното правило, което законодателят е създал¹⁶.

В българската правна литература господстващо е разбирането, че отговорността при нарушен негативен интерес е извъндоговорна отговорност, а извъндоговорната отговорност се характеризира като деликтна отговорност. Случаите на деликтна отговорност, които в ЗЗД са уредени извън раздела за непозволено увреждане, какъвто е преддоговорната отговорност по чл. 12 ЗЗД, се определят като специални фактически състави на извъндоговорната (деликтна) отговорност¹⁷.

Господстващото разбиране следва да бъде споделено. Задължението за добросъвестно водене на преговори и сключване на договори, установено в чл. 12 ЗЗД, понеже е общо правило за поведение, подобно на това в чл. 45 ЗЗД, може да се разглежда като негова конкретизация, относима към определена група случаи. Оттук и заключението, че правната норма в чл. 12 ЗЗД е специална по отношение на тази в чл. 45 ЗЗД, тъй като се прилага само спрямо установена категория случаи в рамките на рода¹⁸.

Следователно, преддоговорната отговорност на доставчика, сключил договор за факторинг, обявен за нищожен или унищожен поради обявяването за нищожен или унищожаването на договора за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги, е специална извъндоговорна (деликтна) отговорност.

Обемът на специалната извъндоговорна (деликтна) отговорност се определя съгласно правилото на чл. 51, ал. 1 ЗЗД и обхваща всички преки и непосредствени вреди.

В хипотезите на нищожен или унищожен договор за факторинг факторът трябва да насочи претенцията си за обезщетение срещу доставчика, който е нарушил общото задължение за добросъвестно водене на преговори и сключване на договори.

7. В заключение: Направените изводи имат практическо значение. Те са ценни за предприемачите - както за тези, които извършват търговска дейност като фактори, така и за тези, които при осъществяване на своята търговска дейност използват факторинг.

¹⁶ Вж. Стойчев, К. Цит. съч., с. 238, Попов, К. Преддоговорна отговорност. - Български законник, 2002, № 5, с. 71.

¹⁷ Конов, Т. и Калайджиев, А. Отговорност при нарушен ..., с. 28, така и Голева, П. Цит. съч., с. 43.

¹⁸ Относно общите и специалните правни норми вж. Таджер, В. Цит. съч., Дял първи, с. 217, и Павлова, М. Цит. съч., с. 112.